

DİVAN EDEBİYATI ŞAİRLERİNDEN ÂKİL VE TÜRKÇE ŞİİRLERİ
Classical Turkish Literature Poet Akil And His Turkish Poems

Ahmet İÇLİ¹

¹ Prof. Dr., Batman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmet.icli@batman.edu.tr, orcid.org/0000-0002-7478-7518

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 08.09.2021
Kabul/Accepted: 18.10.2021

DOI:10.20322/littera.992667

Anahtar Kelimeler

Divan Edebiyatı, Âkil, Şiir
mecmuası, Türkçe şiirler

ÖZ

Biyografik bilgi taşımaları yönüyle birincil kaynak olan tezkirelerde olduğu gibi birleştirilmiş eser ve/veya şiir seçkisi olan mecmularda birçok şaire ait bilgi veya şiir bulunur. Mecmuaların, Türk edebiyatına birçok yönden katkı sunan kaynaklar içinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Şiir mecmuaları, farklı şairlere ait şiir örneklerini barındırması yönüyle antoloji; şiir, eser ve metin barındırması veya toplaması bağlamında ise derleme eser niteliğindedir. Tezkirelerde adına rastlanmayan birçok şair hakkında mecmularda bilgi bulunabilir. Bazen de mecmualar vesilesiyle bir şaire ait şiir örneklerine ulaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında hem edebiyat tarihi hem de şiir sanatı değerlendirmelerinde mecmuaların rolü büyüktür. Mecmualardaki şiir örnekleri vesilesiyle kendisinden haberdar olunan şairlerden biri de Âkil'dir. Şair 18. yüzyıl sonlarında yaşamış ve bir mecmua tertip etmiştir. Bu mecmuada kendi şiirlerinin yanında dönemin önemli devlet adamlarına ait ve onlar hakkında yazılmış şiirler bulunur. Bu mecmua, barındırdığı şiirler ve bilgiler yönüyle döneme ışık tutacak birçok bilgiyi barındırmaktadır. Şairler hakkında yapılacak olan değerlendirmelerde yeni bilgiler bulmak mümkündür. Çalışmamız Âkil mahlası ile şiirleri bulunan şairin ve şiirlerinin, kendisine ait şiir mecmuasından hareketle tanıtımı bağlamındadır.

ABSTRACT

There are informations or poems belonging to many poets in compilations that are combined works and/or poetry selections, as in biographies/tazkeerahs, which are the primary source in terms of carrying biographical information. It can be said that magazines/compilations have an important place among the sources that contribute to Turkish literature in many ways. Poetry magazine are anthology in terms of containing examples of poetry belonging to different poets; In the context of containing or collecting poems, works and texts, it is a compilation work. Information about many poets whose names are not found in the biographies can be found in the journals/magazines. Sometimes, poetry samples belonging to a poet can be accessed through magazines. From this point of view, journals have a great role in the evaluation of both the history of literature and the art of poetry. One of the poets that we are aware of through the examples of poetry in the magazines is Akil. The poet lived in the late 18th century and edited a compilation. In this magazine, besides his own poems, there are poems written about and belonging to important statesmen of the period. This magazine contains a lot of information that will shed light on the period in terms of poems and information. It is possible to find new information in the evaluations to be made about the poets. Our study is in the context of the introduction of the poet and his poems, who have poems with the pseudonym Akil, based on his poetry magazine.

Atıf/Citation: İçli, A. (2021), "Divan Edebiyatı Şairlerinden Âkil Ve Türkçe Şiirleri", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7/4, 1292-1313.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ahmet İÇLİ, ahmet.icli@batman.edu.tr

GİRİŞ

Tezkireler, biyografik özellik taşımanın yanı sıra şairlerin şiir sanatları hakkında da bilgi barındırırlar. Bu bağlamda edebiyat tarihi açısından önemli veriler sunarlar. Ancak bazı şairler ve şiirleri hakkında tezkirelerde bilgiye rastlanamamaktadır. Bunun farklı sebepleri olabilir. Fakat en önemlisinin tezkire yazarının tercihi olduğu söylenebilir. Çünkü eserini istediği şekilde tertip etme tasarrufu kendisine aittir. Bunun yanı sıra eserin sınırlandırılması ve sınırlarının çizilmesi de önemli sebepler arasındadır.

Şiir mecmuaları, tezkireler gibi şairler hakkında doğrudan biyografik bilgi sunmamakla birlikte, en az onlar kadar edebiyat tarihine katkı sağlayabilirler. Tezkirelerin kapasitesi gereği, şiir örneği vermediği veya az örnek sunduğu birçok şaire ait şiirleri barındırma yönüyle şiir mecmualarının zengin olduğu söylenebilir.

Klâsik Türk (Divan) edebiyatında şiir yazmış ve divan tertip etmiş birçok şair bulunur. Ancak bunların divanlarına al(a)madığı veyahut divanlarını tertip sonrası yazdığı şiirlerin bazıları şiir mecmularında geçebilmektedir.

Biyografik kaynaklarda adına rastlanmayan şairlere ait şiir örneklerini barındırması yönüyle şiir mecmualarının katkısı yadsınamaz. Mecmualar vasıtasıyla birçok şair hakkında bilgi sahibi olunmuş, şiir örnekleri tanıtılmış böylece edebiyat tarihine katkıda bulunulmuştur. Bu konudaki akademik araştırmalar hız kesmeden devam etmektedir. Şiir mecmualarının katkısı ve önemi çerçevesinde projeler (MESTAP) hazırlanmıştır (Köksal 2012).

Mecmuaların edebiyat tarihine doğrudan ve dolaylı katkıları bağlamında kaynakçada da belirtilen Köksal (2011), Gürbüz (2011,2012), Aydemir (2007, 2011) Kurnaz ve Aydemir (2013) ile İçli (2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020a, 2020c; Selçuk, 2014; Kesik 2018) gibi isimlerin çalışmaları önemlidir.

Mecmualar, divan nüshalarına girmeyen veya bulunmayan nüshalardan kaynaklanan eksik şiirleri teminde (Aydemir 2007: 127) önemli metinlerdir. Henüz divanlarına ulaşılammış şairlere ve şiir örneklerine de şiir mecmualarında rastlanabilir. Hatta bazı şairlere ait divanların teşkilinde mecmualardan da yararlanılabilmektedir. Bu konuda Mehmed Çavuşoğlu'nun *Amrî* (1978), *Vasfî* (1980) ve *Helâkî* (1982) *Divanı* kitap çalışmaları öncül çalışmalar olarak önem arz etmektedir. Son yıllarda bu türden çalışmaların devam ettiği söylenebilir. (Zülfe 2009; Efe 2019; Kaplan 2019; Kaplan 2020).

Mecmualar “şair veya yazarlara ait yeni sayılabilecek manzume veya eser barındırmak” (Kurnaz ve Aydemir 2013: 56) yönüyle kıymetlidirler. Şiir örneklerinin farklı eserlerdeki veya mecmualardaki görünümünü hem karşılaştırmayı hem de metin teşkilinde yeni bilgi ve veri sunma özelliği de gösterirler (İçli 2020b; Aydemir 2001; (Doğan&Babaarslan 2020; Doğan&Gül İlhan 2021)

Materyal ve Metot

Mecmua araştırmaları ve incelemeleri konusunda çeşitli tasnif ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Hangi yöntem ve tekniklerin kullanılması yönünde de birçok fikir öne sürülmüştür.

Çavuşoğlu, mecmuaların “belli devirlerin fikir ve edebiyat hayatının genel görünüşünü vermek, divanları yüzyıllar boyunca elden ele gezmiş şairlerin niçin çok okunduklarını anlamak, yani söz konusu devrin zevk ve estetik ölçülerini belirlemek için incelenmeleri gerektiğine işaret ettikten sonra, ya olduğu gibi yayınlanmaları veya içlerindeki şairlerin şiirlerinin derlenerek kısa monografiler halinde ortaya konmasının, önemli bir ihtiyaç olduğunu” belirtir (Kurnaz, 1993: XXXVII- XXXVIII).¹

Mecmualar üzerinde bu bağlamda değerlendirme yapabilmek, sınıflandırma ile başlar. Bu türden araştırmalarda temel yöntemlerden biri de içerik analizidir. Örnek olay bağlamında, tespit edilen mecmuanın tasnifi yapılır. Şiir örnekleri ve şairler hakkında önce nicel sonra da nitel analiz sonrası gerekli değerlendirmelerde bulunulur. Şiir mecmualarında bulunan şairler ve şiirleri hakkında gerekli araştırmalar yapmak da araştırma alanının bir ürünü ve sonucu olabilmektedir. Tespit edilen şiirlerden hareketle döneme ve şaire ait önemli bilgilere ulaşılabilmektedir. (İçli 2020/a: 204).

Âkil tarafından derlenen mecmua Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Yazma Eser Bölümü Agah Sırrı Levend Yazmaları arasında ASL 562 Mc 20’de kayıtlıdır.

Türk edebiyatında Âkil, Âkilî, Âklî mahlası ile şiirleri bulunan diğer şairler eksenli ön çalışmalar yapılmış olup birçok şiir mecmuasına bakılmıştır. Bu konudaki bilgiler inceleme bölümünde sunulmuştur.

İncelememiz mecmuada verilen bilgiler çerçevesindedir. Bilgilerin sunuluşu ve doğruluğu, mecmua eksenli olup bilgilerin değerlendirilmesi ve karşılaştırmalı analizleri ise tarafımızdan yapılmıştır.

Çalışmamız, Çavuşoğlu’nun mecmualar üzerinde yapılmasını önerdiği iki hususun da bilincinde olarak *Âkil Mecmuası* üzerinde incelemelerde bulunma eksenindedir. Bu bağlamda Âkil hakkında kısa değerlendirmeler yapıp şaire ait şiirler, Arap harflerine Latin harflerine aktarılmıştır.

Yazma şiir mecmuasında bazı tahribatlar ve sonradan yapılan bazı düzeltmeler bulunmaktadır. Bunlar okumayı farklı yönlerden etkilemektedir. Ayrıca bazı şiirlerde kelime veya hece eksikliklerinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu ve benzeri durumlar, şiirlerin olduğu bölümde dipnotlar aracılığıyla açıklanmıştır.

Metinde nüsha kaynaklı problemler söz konusudur. Bu konuda gerekli gayretler gösterilip mümkün mertebe aslına uygun aktarım/okuma yapılmaya çalışılmıştır. Kimi yerde hece eksikliği veya fazlalığından dolayı eklemeler veya çıkarmalar yapılmıştır. Eklemelerde bulunan harf veya kelime için [] parantezi; çıkarmalarda bulunan harf veya kelime için { } parantezi kullanılmıştır.

¹ Bu konuda geniş bilgi için Çavuşoğlu’nun kaynakçada belirtilen eserlerine bakılabilir.

Çalışmamızın sonunda Âkil'e ait şiirlerin Arap harfli tıpkıbasımları verilmiştir. Böylece okunmasında zorluk çekilen yerler, asıl hali ile ilgililerin dikkatine sunulmuştur.

Şiirler mecmuada geçtiği sırayla başlıklarıyla birlikte aruz kalıpları belirtilerek verilmiştir. Şiirlerin geçtiği sayfa için yaprak sistemi kullanılmıştır. Bir yaprağın a ve b olmak üzere iki yönü vardır. Şiir, yaprağın hangi yönünde ise geçtiği yaprak numarası ve yönü belirtilerek verilmiştir. Örnek: 10b. Bu kullanım, söz konusu şiirin bahsi geçen kaynakta 10. yaprağın b / arka yüzünde geçtiğini belirtmektedir.

Makalemiz, Âkil ve şiirleri ve/veya aynı mahlasla şiirleri olan şairler eksenli yapılmış/yapılacak çalışmalara ve Türk Edebiyatı tarihine katkı sunmayı hedeflemektedir.

1. Âkil/Âkilî Mahlaslı Şairler

Âkil mahlasıyla şiirleri bulunan şair hakkında biyografik özellikli edebiyat kaynaklarında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Tezkirelerde de adı geçmeyen şaire ait şiirlere veyahut diğer eserlerine, farklı yazma eserlerde ve şiir mecmualarında rastlanabilir. Edebiyat tarihimizde Âkil mahlaslı şairlerin varlığı ise bilinmekte olup bu şairler üzerinde değerlendirme makaleleri yazılmıştır (İçli 2018/a-b).

Şu ana kadar yapılan ve ulaşabildiğimiz akademik çalışmalara ayrıca tarafımızdan tespit edilen kaynak eksenli araştırmalar sonucunda Âkil ve/veya Âkilî olarak bilinen üç şahıstan bahsetmek mümkündür. Bunlar, 17. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Âkil, 17. yüzyıl başında iyi bir şair olduğu belirtilen Âkilî ve 18. yüzyıl sonunda halen hayatta olan Âkil mahlaslı şairlerdir. Çalışmamızın konusu, 18. yüzyılda yaşayan Âkil ve şiirleri bağlamındadır. Şairin kendi hattıyla yazdığı mecmuasında 9 (dokuz) Türkçe şiir tespit edilmiştir. Mecmuanın içeriğindeki tüm bilgiler çerçevesinde şiirlerinin mahiyeti, şiir sanatı ve şair çevresi hakkında çeşitli bulgulara ulaşılmıştır.

1.1. Âkilî (17. yüzyıl)

Yâverîzâde Kâbilî'nin derlediği şiir mecmuasında, başlığında "Âkilî" ibaresi bulunan iki beyit vardır. Mecmua, 1585 yıllarında yazılmaya başlanmış olup derleyicisinin, yaygın görüşe göre M. 1634 (Gürbüz 2011: 23, 24, 29) yılında ölmesiyle son bulmuşsa, bu şairin 16 veya 17. yüzyıl şairi olduğu söylenebilir. Mecmuada geçen beyitler şunlardır:

*Sözleri şîrîn ü rengîn la'î-i şekker-hâlarun
Agzı kanda dili kanda tûtî-i gûyâlarun (Gürbüz 2011: 288)*

*Ney gibi nâle kılmadugum bezm kalmadı
Sohbet budur ki neydüğümi kimse bilmedi (Gürbüz 2011, 1051)*

Şiirlerden birinin başlığındaki "Ehl-i nazmun tâciridür Âkilî" ibaresi, övgü veya yergi bağlamında değerlendirilebilir. İbare, ticaretle uğraşmak, "nazım satmak" olarak düşünüldüğünde şairin sözü süslü ve edalı ayrıca sanatlı hale dönüştürme maharetine sahip birisi olduğu söylenebilir.

1.2. Âkil (17. yüzyıl)

Bir şiir mecmuasından hareketle yazdığı ansiklopedi maddesinde Kaplan (2021) Âkil mahlaslı şair hakkında kısa değerlendirmelerde bulunmuş ve ona ait bir gazel örneğini vermiştir. Kaplan, şiir mecmuasındaki şiirlerden ve muhtemel tertip tarihinden hareketle Âkil'in en geç 17.yy. şairlerinden birisi olduğunu belirtmektedir:

Âkil'in hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan ve ihtiva ettiği şair kadrosundan hareketle 17. yüzyılın ilk yarısında tertip edildiği anlaşılan bir şiir mecmuasında (T 3795) şairin bir gazeli kayıtlıdır. Bu mecmuanın muhtemel tertip tarihine istinaden Âkil'i, 17. yüzyıl veya önceki dönem şairlerinden kabul etmek mümkündür (Kaplan 2021).

Bahse konu gazelinin ilk beyti aşağıda verilmiştir:

*İzâruñ üzre bu zülf-i 'abîr-âsâ neden düşdi
Gülistânı mekân idinmek ejdehâ neden düşdi*

1.3. Âkil (18. Yüzyıl)

İncelememize esas Âkil hakkında başta tezkireler olmak üzere diğer biyografik kaynaklarda bilgiye ulaşılamamıştır. Giriş bölümünde de değinildiği üzere, şiir mecmualarının önemli fonksiyonlarından biri de adı kaynaklarda bulunmayan şairlere ait şiir örneklerini barındırmasıdır. Yukarıda bilgileri verilen iki ismin de şiir mecmualarında geçtiği görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan Âkil mahlaslı şair hakkında da yine bir şiir mecmuasından hareketle bilgi sahibi olunmaktadır. Ancak bu mecmua başkası tarafından derlenmemiş olup şairin kendisine aittir.

Yunus Kaplan tarafından tespit edilen şiir örneğinin bulunduğu mecmuanın (2021) yazım tarihine istinaden tespit ettiğimiz Âkil'in farklı biri olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra elimizdeki örnekleri bağlamında üç şairin şiirlerinde benzerlik arz eden bir durum/şiir yoktur. Kâbîl'in mecmuasında geçen şairin, mahlasındaki "nispet" harfi fazlalığından dolayı farklı biri olduğu söylenebilir. Bu şairin 18. yy. sonlarında yaşadığı bilinen Âkil ile aynı kişi olması ihtimal dışındadır. Ama en geç 17. yüzyılda yaşamış ve gazeli tespit edilmiş kişi olması mümkündür. Çünkü şairlerin mahlaslarında bu türden tasarrufların olduğu görülür.²

Mecmuada Neş'et ve Kesbî gibi Edirneli şairler hakkında bilgi vermesi, şairin bu memleket ile olan bağı hakkında da ipucu taşır. Ancak bu kişilerin dönem itibarıyla ünlü şahıslar olması ve İstanbul'da bilindikleri göz ardı edilemez.

Âkil'in, mecmuası ve buradaki şiirleri dışında başka bir eseri henüz tespit edilememiştir. Ancak bu durum onun başka şiirleri ile eserinin olup olmadığı veya divanın yokluğu anlamına gelmemektedir.

² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ali Yıldırım (2006), *Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlasnâmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Âkil'in hayatı, doğduğu, yaşadığı veya öldüğü şehirler hakkında net bir bilgi yoktur. Doğum ve ölüm tarihleri konusunda da aynı şekilde yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Âkil tarafından derlenen mecmuanın barındırdığı bilgiler ekseninde bazı görüşler ileri sürülebilir. 18. yüzyıl sonuna dair bilgileri aktaran kişilerin hayatta olması ve yakın çevresindekilerin ölüm yıllarına bakıldığında şairin yaşadığı yılların 18. yüzyılın ikinci çeyreği sonrası ile 18. yüzyılın son yılları olduğu yönünde görüş bildirilebilir. Şairin daha geç bir yılda ölmesi de mümkündür.

Âkil Mecmuası'nda Hayrî'nin ölümü için Ali Raik'in (Ölm H. 1208/M. 1794) (Çiftçi 2017: 140) yazdığı tarih manzumesi (Şener 1999: 10) H. 1204/M. 1789-90 yılını gösterdiğinden hem Raik'in hem de Âkil'in bu dönem için henüz hayatta oldukları söylenebilir. Şair Râtıb'ın Reisülküttap oluşuna düşülen tarih manzumesi, H. 1209/M. 1794-95 yılını göstermektedir. Buna istinaden Âkil'in şair Râik'ten sonra da hayatta olduğu söylenebilir.

Mecmuada, Tıflî'nin H. 1207 tarihli bir çeşmenin yapılışına yazdığı tarih, diğer tarih manzumeleri ile birlikte değerlendirilmesi gereken önemli bir husustur. Bu bilgilerden hareketle şairin devlet adamlarının yapmış oldukları faaliyetleri ve onlar için yazılan metinleri derlediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda şairin üst düzey kişilerle olan iletişimi ve onlar hakkındaki bilgi ve belgelerle ilgilendiği veyahut işi gereği bu işlere dair malumatları topladığı söylenebilir.

Kısa bir şiirin son/altıncı beyti olan bu dizelerde (yk. 10b) Âkil'in dönemin görevlerinden "Osmanlı bürokrasisinde önemli kalem âmir"³ olan "Hâcegânlık" talebini şiir vasıtasıyla istediği görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle onun iyi bir medrese eğitimi aldığı ve devletin üst kademesinde bir görevde olduğu ancak bu görevin de üst rütbesini istediği anlaşılmaktadır.

Mecmuada İbrahim Hakkı, Hoca Neş'et başta olmak üzere Nakşibendi tarikatıyla bağlantıları olan şairlere ait şiirlerin varlığı Âkil'in de bunlarla olan bir gönül bağlılığına dair ipucu olabilir.

1.3.1. Âkil'in Eserleri ve Edebi Şahsiyeti

1.3.1.1. Âkil Mecmuası

Âkil'e ait şiirlerin bulunduğu mecmuada bazı şiirlerin başlığında "li-muharririhî'l-fakîr" ibaresi geçmektedir. Şiirlerin mahlas beyitlerinde "Âkil" kullanımından hareketle bu mecmuanın şair Âkil tarafından derlendiği söylenebilir. İki farklı yazı kalemi (kalın-ince) kullanıldığı anlaşılan mecmuanın her iki yazı stilinde de şaire ait aynı başlık ve mahlaslı şiirler mevcuttur. Şiir mecmuasının, muhteviyatındaki bilgilerden ve şiirlerden hareketle en erken 18. yy. sonlarında yazıldığı anlaşılmaktadır.

³ Hâcegân hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmed İpsirli (1996), Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: C. 14, s. 430-431

Küçük bir derleme eser olan *Âkil Mecmuası*, Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Yazma Eser Salonu'nda Agah Sırrı Levend Yazmalar arasında olup ASL 562 Mc 20 numarasıyla kayıtlıdır.

Âkil'in kendi el yazısıyla derlediği 30 yapraklık mecmuada çok az olmakla birlikte Farsça şiir bulunmaktadır. Büyük çoğunluğu 18. yüzyıl şairleri olmak üzere Türkçe şiirler barındıran mecmuada çeşitli tarih manzumeleri vardır.⁴ Mecmuada, Nedîm, Nefî, Rûhî gibi önceki (yüz)yıllarda yaşamış önemli şairlere ait şiir örnekleri de bulunmaktadır.

1.3.1.2. Âkil'in Şiir/Şair Çevresi

Akil Mecmuası'nda 18. yüzyılda yaşamış Koca Ragıp Paşa, Fitnat Hanım, Sümbülzâde Vehbî, Raik ve Hayri gibi önemli şahsiyetlerin şiirleri vardır. Bu durum, Âkil'in bu şairleri beğenmesiyle birlikte bunlarla olan yakınlığının hatta aynı şiir meclislerinde bulunmasıyla da açıklanabilir. Ancak kaynaklarda kendisi hakkında bilgi bulunmadığı için aralarındaki iletişimin boyutu, ancak tespit edilen şiir örnekleri özelinde olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Devlet adamı ve siyasetçi kimliğiyle karşımıza çıkan Râtıb adına yazılan övgü şiirlerine yer vermesi, bu şahsiyetle olan veya olmasını planladığı iletişimi hakkında ipucu vermektedir. Aynı durum Koca Ragıp Paşa ve Hayrî için de söz konusudur. Bu şahsiyetlerin şiirlerine yer vermesi, onun yakın çevresi olduklarını/olmaya çalıştığını veyahut onların şiirlerini beğendiği anlamına gelmektedir.

Âkil'in Fitnat Hanım'ın bir şiirine nazire yazdığı görülmektedir. Bu nazire şiir, Âkil'in Fitnat'ı beğendiği belki de ondan daha iyi şiir yazdığı algısına işaret edebilir.

1.3.1.3. Şiir Sanatı ve Şairliği

Âkil'in şair dostları ve çevresi onun şiir sanatı/şairliği hakkında ipuçları vermektedir. Onun Fitnat Hanım'ın şiirlerine olduğu gibi nazire yazması, şiir yazma ustalığına dair bilgiler sunmaktadır.

Mecmuaya aldığı şiir örnekleri, onun şiirden ve şairden anlayan biri olduğunu göstermektedir. Her ne kadar hikemî tarza yakın şiirleri derlemiş, kendisi de bu bağlamda şiir yazmış olsa bile onun lirik şiirler kaleme aldığı da görülmektedir.

Şiirlerinde *akıllı, zeki, makul düşünen, düşünceli, her şeyin farkında, bilgili* anlamına gelen "Âkil" mahlasını kullanan şairin elimizdeki şiirlerinde, bu mahlası *tevriyeli* olarak da kullandığı görülmektedir.

Âkil'in beğendiği ve özel olarak seçtiği şiirlerinden hareketle eleştiri ve yakınma konulu şiirlere özel bir ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunlar arasında Rûhî'nin meşhur terhib-bendi de vardır. Âkil'in kendi şiirlerinde de "yakınma" temasını görmek mümkündür.

Divan edebiyatı şairlerinin gazellerindeki sevgiliden şikâyet ve beklentiyi Âkil'in şiirlerinde de görebilmekteyiz:

*Firâkun sûznâk itdi beni ey serv-i sâ mânum
Meded kılmaz isen müzdâd olur bu dilde efkârum*

⁴ Mecmua üzerinde bir tasnif çalışmamız olup inceleme ve değerlendirme aşamasındadır.

Bazı şiirlerinde sevgiliden ve toplumda iyi bir yerde bulunan şair veya değerli bir kişiden iltifat görme endişesi ile birlikte üst makamlardan ricada bulunma da söz konusudur:

*Muin olmak ezelden âdetündür bî-kese çünkü
Kulun Âkil efendüm himmetünle hâcegân olsun*

Âkil'in ayrılık, yalnızlık ile beklediği ve hayal ettiği hususlar, şiir dilinden ise sevgiliye özlem/hasret olarak nitelenen durumları ve çektiği zorlukları anlatan şiirleri söz konusudur:

*Esüp bûy-ı emel çünkü hüsûla muntazar oldum
Benüm sûz u güdâzum hep sana şimdi ayân olsun*

*Yine dört kaşlu bir âfet güzelde gönlümüz kaldı
Yine bir nev-civân-ı bî-bedelde gönlümüz kaldı*

*Bu firkatle geçerse hâsıl-ı ömrüm olur ifnâ
Ciger sûz-ı harâretle olur billâhi sad-pâre*

*Kalursa sinede bu dâğ-ı hasret mâtem-i firkat
Yakar eflâki billâhi benüm bu âh u efgânım*

Aşağıdaki beyitte hasretle aradığı/beklediği Memduh/sevgilisine kavuşma için atacağı adımlar ve çevresindekilerden talep ettiği yardımlar konu edinilmiştir.

*Bûy-ı zülf-i dil-rübâdan her kim eylerse haber
Âkil-i bî-çâre ol dem haylice ihsân ider*

Âkil, beklediği ilgiyi ve sevgiyi görmezse ayrıca ilgiden uzak kalırsa hayatının bir anlamı olmadığını ifade etmektedir. Bunu da sevgilisine/Memduh'una bir ihtar ve uyarı olarak belirterek sorumluluğu ona yükler:

*Fetîl-i şem'-i maksudum çerâğ itmez isen müşkil
Hayâtumdan ümidüm yok işit bu girye vü zârum*

*Eger böyle sürerse nâr-ı hicrân sûziş-i mihnet
Yanar pervâneâsâ aşkile bu kalb-i vîrânım*

Aşağıdaki dizelerde Âkil'in sevdiğinden/memduhunun sözünü tutmaması ve ilgi göstermemesinden yakındığı ifade edilmektedir.

*Va'de-i tevķiti geçdi gelmedi o şûh yine
Bülbülâsâ bu dil-i bî-çâre de nâlân ider*

Sevgilinin bitmeyen, daima verilen vaatleri, şairin gözüyle oyalayıcı vaatler, bir nevi kandırma söz konusudur. Bu vaatlerin sonu hem maşuk hem de aşık açısından bir türlü bitmemektedir. Biri için vaatlerin sayısı bitmez diğer için ise bu vaatlerin yerine gelmesi ve bitmesi mümkün olmamaktadır.

*Meded bu va'd-i bî-incâzı terk it kalmadı ârâm
Meded-res ol bana şimdi emelde gönlümüz kaldı*

Âkil'in belli bir süre zarfında şairlerden uzak kaldığı kendi ifadelerinde görülür. Şair, her ne kadar, şairlerden uzak-ayrı kalmışsa da Fitnat Hanım'ın şiirini tanzir etmiştir:

El çeküp olmuş ise de şu'arâdan fârîğ

Âkil'in şiir sanatı ve duyguları bağlamında bu örnekler dışında diğer şiirlerinde de görüleceği üzere Klâsik Türk edebiyatı genel konularına ve üslup özelliklerine sahip bir şair olduğu söylenebilir. Âkil, Divan şiirinin anlam dünyasına hâkimdir. Şiirlerinde aktardıklarına bakıldığında, acı ve zorluklar çektiği, hak ettiği değeri göremediği, kavuşma ve bir amaca ulaşma temalı şiirler yazdığı söylenebilir. Ayrıca bu şiirlerde aşk, şarap ve sevgili merkezli bir anlam dünyasının varlığı görülmektedir. Âkil'in şiirlerinde hedeflediği olguların ve kovaladığı bir görevin olduğu anlaşılmaktadır. Bunların bazılarının dünya nimetleri bağlamında değerlendirilebilir. Ayrıca bireysel veyahut ilâhî aşk arayışının olduğu söylenebilir. Âkil'in şiirlerinde beklentilerini ve sevgili(s)i'nin özelliklerini görmek mümkündür.

1.3.2. Âkil'in Türkçe Şiirleri

Bulgular kısmında değinildiği üzere Âkil'in şu ana kadar tespit edilmiş 9 (dokuz) Türkçe şiiri vardır. Bunların 8 (sekiz) tanesi gazeldir. Ancak bunlardan bazılarının birilerine kaside bağlamında sunulduğu hissi vardır. Biri ise müstakil bir şiir olabileceği gibi bir şiirin iki beyitlik birimi şeklinde görülmektedir. Bu şekliyle bir iki beyitlik gazele benzeyen rubâî formatındadır. Mecmuada net olarak belirtilmeyen ancak şaire ait başka şiirlerin varlığı konusunda görüş bildirmek zordur. İncelememizin bu bölümünde mecmuada geçen şiirler yaprak sırasına göre sunulmuştur.

1. 10b, Gazel, 6 beyit

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Li-muharrihi'l-fakîr

Açılsun gonca-i ümmîd dil-i gam şâdmân olsun

Açılsun bâğ-ı gülşen rakîb[e] her dem hazân olsun⁵

Esüp bûy-ı emel çünkü hüsûla muntazar oldum

Benüm sûz u güdâzum hep sana şimdi ayân olsun

Beni ihrak idüp tûl-ı emel kül itdi sultanum

Meded kıl bu fakire bahr-ı ihsânun revân olsun

Sen ol Hurşîd-i âlisin ziyâ-bahş-ı cihân-ârâ

Gedâ-yı zerre-i nâçize lutf it kâmrân olsun

Erenler der{r}gehidür bâb-ı ihsânun senün lâbüd

Nice bây u gedâlar feyzünüzle sâyebân olsun

⁵ Şiirde eksik bir hecenin olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bazı kelimelerin yerinin değişmesi okumayı ve anlamı sağlamlaştıracaktır. Bu durumda kaliba uygunluk sağlanmalıdır. Dizide bazı aruz hatalarının olduğu söylenebilir.

Muin olmak ezelden âdetündür bî-kese çünkü
Kulun **Âkil** efendüm himmetünle hâcegân olsun

2. 11a, Gazel, 5 Beyit

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
Âkil

Yine dört kaşlu bir âfet güzeld e gönlümüz kaldı
Yine bir nev-civân-ı bî-bedelde gönlümüz kaldı

Dil-i âşıkları sayd itmed e hakka begüm bâzdur
O şûh-ı kebk-reftâra ezeld e gönlümüz kaldı

Olup güncişğ gibi bâziçe aşka giriftârum
Hülâsa kasd için şuhum amelde gönlümüz kaldı

Meded bu va'd-i bî-incâzı terk it kalmadı ârâm
Meded-res ol bana şimdi emelde gönlümüz kaldı

Niçün feryâd ider bülbül-i nâlân gibi **Âkil**
Girilmez bir kafesâsâ mahalde gönlümüz kaldı

3. 13a, Gazel, 5 Beyit

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
Âkil

Gönül deryâ-yı gamdan geç kenâr-ı vuslat-ı yâre
Nice dem geşt idersin böyle bî-akl [u hem] âvâre⁶

Bu firkatle geçerse hâsıl-ı ömrüm olur ifnâ
Ciger sûz-ı harâretle olur billâhi sad-pâre

Meded ey âfitâb-ı serv-kaddüm itme rencide
Kerem kıl lahza-i lütfun meded-res it a mehpâre

Düşüp girdâb-ı aşka rûz şeb âh [ü] enîn itdüm
Bana bir lahza ruhsat virmedi bilmem nedür çâre

Eger bu firkât-i cânım giderse **Âkilâ** böyle
Yine arz u niyâz itmek gerek olur o reftâre⁷

⁶ Hece eksikliği olan bu dizede okuma, bağlama göre yapılmaya çalışılmıştır. [u hem] tarafımızdan eklenmiştir.

⁷ Metinde, "garkı" şeklinde bir yazım vardır. Ancak daha sonra yazı silinmiş olup, arz u niyâz okumasını verecek şekilde düzeltilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ikinci dizedeki "o" okumasında, elif yoktur. Metindeki "arz u niyâz" yerine "gark-ı pınar" okuması da aynı derecede bağlama uygun ve anlamlıdır. Bu düzeltmenin başkası tarafından bir müdahale olduğu kalemin mürekkebinin siyahlık derecesi ve özelliğinden anlaşılmaktadır.

4. 13b, Gazel, 7 Beyit

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Âkil

Firâkun sûznâk itdi beni ey serv-i sâ mânüm
Meded kılmaz isen müzdâd olur bu dilde efkârüm

Yolında terk idinmişken cihân u cân bî-pervâ
Sebeb n'oldı beni terke yogiken cürm [ü] isyânüm

Yanar çarh-ı felek sûz u güdâz-ı dûd-ı âhumla
Sehâb-ı vaslına kanmak için var dilde âmâlüm

Kalursa sînede bu dâğ-ı hasret mâtem-i firkat
Yakar eflâki billâhi benüm bu âh u efgânüm

Fetîl-i şem'-i maksûdum çerâğ itmez isen müşkil
Hayâtumdan ümîdüm yok işit bu girye vü zârüm

Eger böyle sürerse nâr-ı hicrân sûziş-i mihnet
Yanar pervâneâsâ aşkile bu kalb-i vîrânüm

Yanup yalvardum **Âkil** meylini hîç itmedi imâ
Anunçün gün be gün artar benüm dûd-ı girîbânüm⁸

5. 16a, Rubâi/Gazel

Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlün

Li-muharririhî'l- Fakîr

Kandasın [hey] kanda ârâm eyledün rûh-ı revân⁹
Gözlerüm yollarda kaldı kandasın hayli zamân
Görse idüm dûrbînile çekerdüm kurbüme
Çün ırağ oldı gözlerde o şeh-i serv-i cinân

6. 19b, Gazel, 5 Beyit

Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlün

Li-muharririhî'l-fakîr

Hasretünle dîdeler çün ta seher giryân ider
İntizârunla bu dil hep âhile efgân ider

Va'de-i tevķîti geçdi gelmedi o şûh yine
Bülbülâsâ bu dil-i bî-çâre de nâlân ider

Hayli demdür çeşm-i fettânun esîri olmışam
Bu gönül mecbûr-ı zülfün olduğun i'lân ider

⁸ Dizede silik ve karışmış yazılar söz konusudur.

⁹ Kırmızı mürekkeple yazılan bu bölümde "kanda" kelimesinden sonra silinmeler ve yeniden yazmalar söz konusudur. Metnin bağlamına göre, nida belirten bir kelimenin eklenmesi hece sayısını da düzeltmeye yardımcı olacaktır.

Mushaf-ı hüsne çekilmiş cedvel-i hatt-ı siyâh
Âyet-i hüsnün gören münkir dahi îmân ider

Bûy-ı zülf-i dil-rübâdan her kim eylerse haber
Âkil-i bî-çâre ol dem haylice ihsân ider

7. 22a, Gazel, 5 Beyit Fitnat Hanıma Nazire)¹⁰

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün
Li-muharrihi'l-Fakîr
Olmışuz şevk ü mahabbetle {ü} belâdan fâriğ
Oldığum varsa hemân renc ü inâdan fâriğ

Geçemem ben mey-i gülgûnla hîç tâzededen {aslâ}¹¹
Ne kadar olsa gönül zevk ü safâdan fâriğ

Seng-i cevriyle şikest eylese de câm-ı dili
Olamam vuslat için şûha ricâdan fâriğ

Kâh-ı ikbâli dilersen ola dâ'im ma'mûr
Rabt-ı kalb ile hemân olma Hüdâdan fâriğ

Sûhan-ı Fitnatı tanzîre olup şevkle Âkil¹²
El çeküp olmuş ise de şu'arâdan fâriğ

8. 22b, Gazel, 6 Beyit

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Li-muharrihi'l-Fakîr
Câm-ı aşkı nûş iden âşıklarun ser-hoş olur
Kâl u kîli terk ile leb-beste-i hâmûş olur

Ârzû-yı câm-ı vuslat meyl ider meyhâneye
Zevrak-ı sahbâ çeküp üftâdeler bî-hûş olur

Aks iderse sît-i aşkum semt-i ma'şûka eger
Ehl-i aşkun arasında bu tefe'ül hoş olur

Rûy-ı pür-nûrun temâşâ itmeğe cânım fedâ
Haste-i dil o cemâli görse de mefrûş olur

Ebruvân-ı hatt-ı rûyun sun-ı hikmet gösterüp

¹⁰ Şiirin yazılı olduğu sayfada mürekkep dağılması, diğer sayfaların mürekkebinin izleri oldukça fazladır. Bundan dolayı okumada zorluk yaşanmıştır.

¹¹ Dizede hece fazlalığı vardır.

¹² Dizede hece fazlalığı görülmektedir.

Nakş-ı Bihzâdile Mânî anda elbet pûş olur

Çâr ebrûlar kitâb-ı çârı remz itse sezâ
Cedvel-i hüsnün çeken Âkil dahı medhûş olur

9. 22b, Gazel, 5 Beyit

Li-muharrihi'l-Fakîr
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
Ey gönül sabr eyle bir gün firkat-i endîşede
Afitâb-ı tal'atun aksin görürsün şîşede

Çün şeb-i târîke virdi şu'le-i âhum ziyâ
Kalmadı nazrumda hâil şimdi oldı pîşede

Hasretün sînemde açdı bir onulmaz yarayı
Merhem-i vaslun ilâc it kalmasun bu rîşe de

Bir nefes yok arz-ı kâlâ itmeğe cânâ sana
El-firâk dir cisme rûhum kaldı ancak nîşede¹³

Tûr-ı şâmih içre Ferhadveş gezüp giryânile
Âkilün rûh-ı revânı gitdi darb-ı tîşede

¹³ Yazmada (فیئشه) (فیئشه) (نیئشه) şeklinde bir okumaya müsaittir.

SONUÇ

Klâsik Türk Edebiyatında, Âkilî ve Âkil mahlaslarını kullanan şairlerden bahsetmek mümkündür. 16. yy. ile 18. yy. arasında yaşadığı tespit edilebilen üç şair vardır. Yapılan araştırmalara ve değerlendirmelere göre bunlardan ikisinin en geç 17. yüzyıl ortalarında yaşadığı söylenebilir. Bunlardan biri de 18. yüzyıl sonunda halen hayattadır.

Bu şairlere ait şiir örneklerine mecmualar vasıtasıyla ulaşılabilmektedir. 18. yüzyıl sonunda yaşayan Âkil'in şiirlerine kendi derlediği mecmuası aracılığıyla erişilmektedir. İncelemeye esas şairin bu mecmuasında kendisine ait şiirlerin yanında dönemin önemli şairlerinin ve önceki dönem şairlerin şiirlerine ulaşma imkânı bulunmuştur.

Âkil, dönemin önemli şairleri ve devlet adamları hakkındaki şiirlere yer vermiştir. Mecmuada hem kendisinin hem de başkalarının nazire/benzer şiirleri vardır.

Şiir mecmuasına göre Âkil'e ait dokuz şiir vardır. Bunlar, Klâsik Türk edebiyatı anlam dünyasını yansıtan şiirlerdir. Çalışmamızda bu şiirlere ve Âkil hakkında değerlendirmelere yer verilmiştir.

Yapılan tüm değerlendirmeler ve saptamalar, mecmua eksenli olduğu için, bilgilerin doğruluğu da mecmuanın verdiği bilgiler ölçüsündedir.

Şiir mecmualarından hareketle Âkil mahlaslı bir şair daha tespit edilmiş olup edebiyat tarihimize katkı bağlamında gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

Âkil Mecmuası, ASL 562 Mc 20 Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Yazma Eser Bölümü Agah Sırrı Levend Yazmaları, yk. 30

Aydemir, Yaşar (2001). “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü” *Bilig*, 19, s. 147-156, Ankara.

Aydemir, Yaşar (2007). “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler” *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3 Summer, s. 123-137, Ankara. AYDEMİR, Yaşar (2001). “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü” *Bilig*, s. 147-156, Ankara.

Aydemir, Yaşar (2011). “Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar”, Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi, Sempozyumu Bildirileri Kitabı, s. 87-100, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.

Çavuşoğlu Mehmed, (1982) *Helâkî, Divan*, Tenkitli Basım, İstanbul 1982

Çavuşoğlu, Mehmed (hızl.) (1979). *Amrî Divanı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları

Çavuşoğlu, Mehmed *Vasfî Divan Tenkidli Basım*, İstanbul 1980

Çifti, Ömer (2009). *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr, Fatim Davud*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10736,metinpdf.pdf> [erişim tarihi 20.10.2014]

Doğan, Ahmet. & Gül İlhan, Hilal. (2021). İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı . *Aydın Türklük Bilgisi* , 7 (1) , 59-110

Doğan, Ahmet.&Babaarslan, G. (2020). DTCF Kütüphanesi Mustafa Con A 647 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (49): 750-785.

Efe, Zahide. (2019). “16. Yüzyıl Divan Şairi Hâtemî ve Dîvânçesi”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 8/20, s. 114-150 .

Gürbüz, M. (2011). *Kâbilî'nin Sultan-ı Hubâna Münâsib Eş'âr Adlı Şiir Mecmuası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi

Gürbüz, Mehmet (2014-2020). Âkilî, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akili>, Erişim Tarihi: 02.07.2021

İçli, Ahmet. (2015). “Fasîh'in Yayınlanmamış Türkçe Rubâileri”. *Researches About The Turks All Around The World, Türk Dünyası Araştırmaları*, (219), 209–222.

İçli, Ahmet. (2016). “Dâî Mahlaslı Şairler ve Seyyid Yahya Dâî” *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(15), 219–246.

İçli, Ahmet. (2017). İzâkî ve Şiirleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (19), 169–192.

İçli, Ahmet. (2018). Kâsîmî Mecmuası'nın İçerik Analizi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (40), 468–499.

İçli, Ahmet. (2019). "Harîmî'nin Manzum Mektubu". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 123(243), 251–278.

İçli, Ahmet. (2020a). "Divan Edebiyatında Levendi Mahlaslı Şairler ve Musullu Levendi". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, 7(18), 203–217.

İçli, Ahmet. (2020b). "Süleyman Şadi'nin Yayımlanmamış Türkçe Şiirleri". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10–21.

İçli, Ahmet. (2020c). "İzâkî ve Yayımlanmamış Türkçe Şiirleri". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4(4), 772–803.

İçli, Ahmet (2018), "Mardinli Bir Divan Şairi: Akî" **Geçmişten Günümüze Tarihten İzler**, s. 27-40, ISBN 978-605-7501-36-3, s.s. 779, Berikan Yayınevi, 1. Baskı.

İçli, Ahmet (2018). "Mardinli Akli ve Manzum Mektubu" *Journal of Turkish Language and Literature* Volume:4, Issue:3, Summer, 2018, (739-767)

İpşirli, Mehmed. (1996), "Hacegân" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: C. 14, s. 430-431

Kaplan, Yunus (2019). "Belîğî ve Dîvânçesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul. Sayı 22. s. 359-448.

Kaplan, Yunus (2020). "Mecmualardan Hareketle Bir Dîvânçe Teşkil Denemesi: Edirneli Misâlf (Hasan Çelebi) ve Dîvânçesi", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, s. 35-152.

Kaplan, Yunus (2021). Âkil, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akil>
Erişim Tarihi: 03.09.2021

Kesik, Beyhan (2018), "Gıyasî ve Türkçe Şiirleri", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* 4 (4) , 975-981 .

Köksal, M. Fatih (2012). "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)", Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 7 Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, s. 409- 431 Turkuaz, İstanbul.

Kurnaz, Cemal (1993). "Divan Edebiyatının Bütün Cephelerini Yoklayan Bir İlim Adamı: Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu", *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXVI, İstanbul 1993, (XXXIII-XLVI)

Kurnaz, Cemal; Aydemir, Yaşar (2013). "Mecmualara Sorulması Gereken Sorular" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, 51-64, Ankara.

Selçuk, Bahir (2014). "Şiir Mecmualarında Nergisi'nin Türkçe Gazelleri ve Bu Gazeller Üzerine Bir Değerlendirme". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl: 6. S. 12. 1-20

Şener, Hasan (1999). Hayrî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Divanının Tenkitli Metni, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Yıldırım Ali (2006), *Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlasnâmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Zülfe, Ömer (2009), *On altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı (e-kitap)

11a

عاقل

نیه درف قائلو بافت کوزله کولمزالدی
نیه بر نو جوان بی بدله کولمزالدی
دل عاقلدی صید اینده حفا کیم بازد
اروغ کیک رقاره اولده کولمزالدی
اولوب کینجک کبی باجه عطفه کفادم
فلاصه نصید اینجک شوغم عله کولمزالدی
مدربو عری انجاری ترک اینت فالدی ارم
مدورس اول بکاشدی اندر کولمزالدی
نجون قیاد ایدر بیل نالون کبی عاقل
کیرلر بقتدی ارم محله کولمزالدی

م م م

10b

محرره لقصیه

اجلیون غنچه امید دل غم شادمان اولم
اجلیون باغ کلشن قیبه هم قران اولم
اسوب بوی امل بیکم حصوله نظر اولم
نیم سوز کازم هب سکا شدی عین ارلوم
نجی اداق ایددی طول امل کل ایدی مطلم
مد قیل بقصیه جوامانک روان اولم
سن اول خود عابدی لطفا کلام اولم
کدای زره ناجیه بطرف نیک اولم
ارنلر دور کهدر بلبل نیک اولم
پنجه پای و کدار فضیله سابق اولم
معین اولتی اولدن عاقلدی بیک اولم
قولدی عاقل اقمم هفتک فواک اولم

م م م م

13b

عاقل

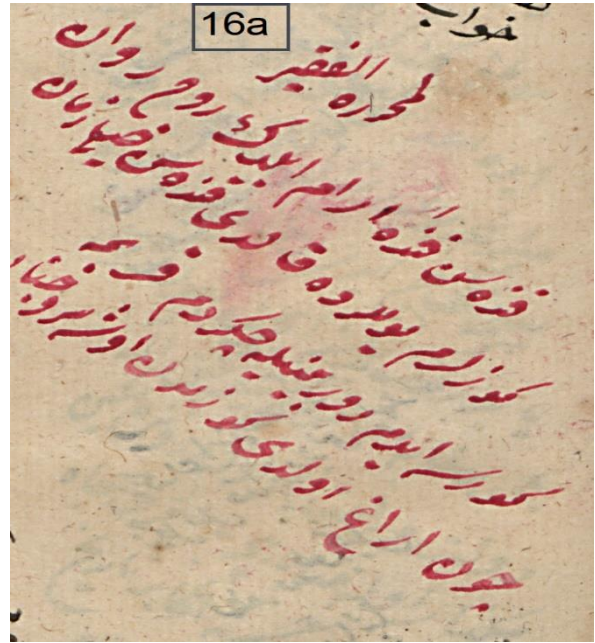
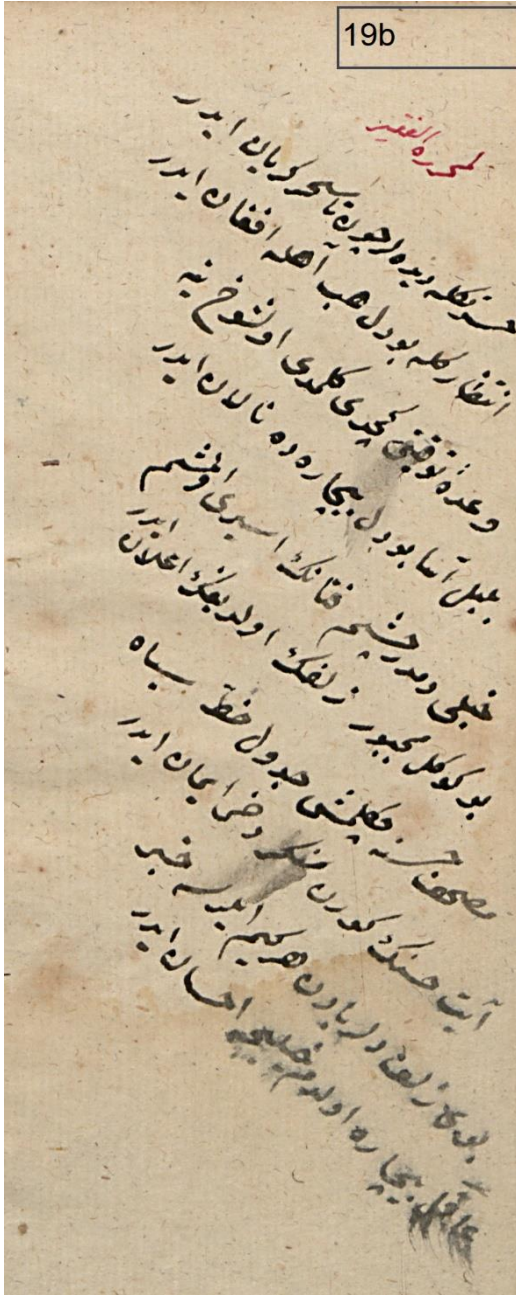
زافک سوزناک ایندی نجاتی سوزناکم
 مدد فکرت اینک مزار اولدوبورده
 یو یکده نیک ایندی نجاتی سوزناکم
 سبب اولدی نجاتی سوزناکم
 بنار جیح فکرت سوزناکم
 سحاب و سینه فانیق ایچون وارده
 قالعه سینه ده بوغ حوق نامم فکرت
 بقار افلاکی باسا نیم بواه مشکل
 قتل شمع مقصودم چراغ ایندی سوزناکم
 حیاً محمدن ایدیم بوق ایندی سوزناکم
 اگر بولر سورده نار هجران سوزناکم
 تار و پاره ایضا عطفه بوقیب ویرانم
 یانوب یالار کمال میندی هم ایندی
 یونکین کون کورت ادرتیم دور یانم

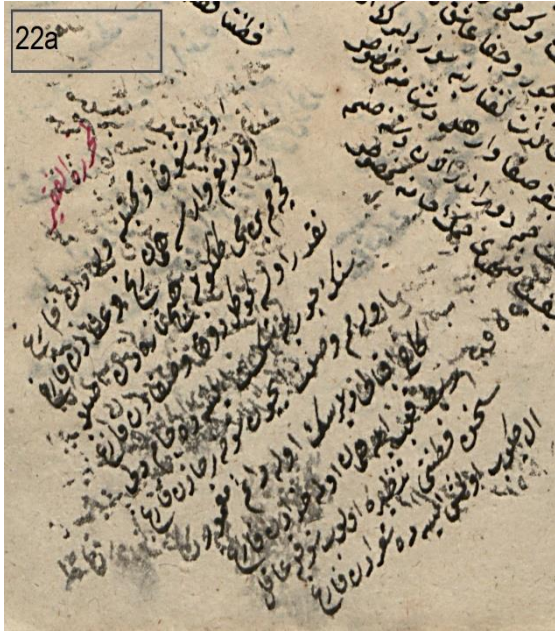
13a

عاقل

کوکل وور یانک کج ایندی سوزناکم
 نیرجه دم حاصل عمم اولدوبورده
 یوقته وارنده اولدوبورده
 بیک سوزناکم فکرت ایندی سوزناکم
 مدد ای اقا با لطفک ایندی سوزناکم
 کرم فیل لطفه روز شب ایندی سوزناکم
 رو شوب کرد اب عشق و بریدی لبتم چاره
 بجا بر لطفه رخصت و بریدی لبتم چاره
 اگر یوقته جانم کیده عاقلا بولر
 نیرجه عرق و بنار اینک کون اولدوبورده

م م

22b

مؤاره الفقيه
عاشم غنى نونى ابدك غفلك خيون اولور
قال و قبي ترك ابد لب لبنة غنى اولور
آرزوى جام وصلت ميل ابر منجانم
زورق صم با حبوب اقادده لرب بون اولور
عكس ابر رس صبت غنى غنى اولور
اهل شفق اره سنده بو نفال خيون اولور
روى بر نورك نانا اتمك جانم خدا
خست دل او حجابى كور سه نغوش اولور
ابردان خط رو بيا صنع كن كوروب
نقش بزار ديه مانه انده ايت بون اولور
جا ابدور كتاب جانم غنى اولور
جدول ترك حكي عاقل غنى اولور

مؤاره الفقيه
اي كوك صبر ابد بر كوك وقت ايتنم ده
اقاب طلقان عكس كور رس غنى ده
چون نيب نار كيه و بر رس غنى ده
قالدر نظر سه حال شمدى اولدر ايتنم ده
مسك لبند سه اجدى بر اولدر ايتنم ده
مرهم وصلك علاج ايتنم جانم خدا
بغرى بون غنى كالا اتمك جانم خدا
انفاق ديه رس غنى اولور
شانه ايجوه و هادوس غنى اولور
عاقلة روح و اى كوى ضرب غنى ده